

מדינת ישראל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת

הפיקוח על הוראת תורה שבעל-פה (ממלכתי)

ירושלים, י' אלול תשע"ה
25 אוגוסט 2015

לכבוד :

מנהלי בתי-הספר העל-יסודיים

רכזי מקצוע ומורים לתורה שבעל-פה/ משפט עברי /יהדות

בבתי-הספר הממלכתיים

חוזר מפמ"ר תורה שבעל-פה (ממלכתי) התשע"ו/1

התוכן:

1. ארגון הלמידה וההערכה :

- א. לימודי השכלה כללית בכיתה י'
- ב. תכנית הלמידה וההיבחנות לבגרות (5 יח"ל)
- ג. מפרט התכנים ותכנית ההלימה
- ד. חלופות בהערכה, מאגר משימות ומחווניים

2. תקצוב ותמיכה

3. מעורבות חברתית-קהילתית

4. השתלמויות ופיתוח מקצועי

5. הדרכה

6. נספח: דגם בחינת בגרות חיצונית בכתב

שלום רב,

עיקרו של חוזר זה ליידע אתכם בדבר השינויים בתכנית הלימודים ובדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה, בהתאמה לתכנית הלאומית ללמידה משמעותית.

תחום תורה שבעל-פה מהווה מקצוע-יסוד בהוראת התרבות היהודית. ככזה, הוא חושף את התלמידים לעקרונות המשפט העברי, לנכסי צאן-הברזל של ספרות חז"ל ולשורשי הספרותיים של עם ישראל. הלימוד מזמן עיסוק משמעותי וביקורתי בערכים חברתיים ומוסריים, יהודיים ואוניברסליים גם יחד ומדגיש את תפיסת היהדות כתרבות לאומית רציפה ומתפתחת, המתעוררת לחיים ב"בית המדרש הפתוח".

א. "השכלה כללית" בתחום התורה שבעל-פה ויסודות המשפט העברי

על פי המלצת המשרד, יש "לשלב לימודים בתחום התרבות היהודית-ישראלית בכיתה י' במסגרת המבואות להשכלה כללית".¹

לימודי ההשכלה הכללית בתורה שבעל-פה תורמים להכרת ולהוקרת התרבות היהודית-ישראלית במסגרת "אשכול מורשת". הם מניחים את הבסיס לתחום-הדעת, חושפים את הלומדים למושגי-יסוד ולסוגות מרכזיות ומבררים ערכים הנובעים מן המקורות הנלמדים.

לאור זאת, מומלץ ללמד נושאי בחירה מיחידת הבסיס "יחיד וחברה" (בהוצאת מכון שלום הרטמן) באופן שכבתי, לכל תלמידי כיתות י' בביה"ס, בהיקף שלא יפחת מ- 2 ש"ש - שהן שתי חטיבות של 30 שעות כ"א-תוך הדגשת נושאים ערכיים, דיון ביקורתי בסוגיות אקטואליות וחתימה פעילה וחויייתית.

להלן קישור לספר הלימוד הדיגיטלי:

<http://www.school.kotar.co.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=96228674#1.undefiend.3.fitwidth>

ב. תכנית הלמידה וההיבחנות לקראת 5 יח"ל לתלמידים שהחלו את לימודיהם בכיתה י' בשנה"ל תשע"ה.

- רמת בסיס - שאלון 007-383 : הערכה בית-ספרית

שאלון זה מחליף את שאלונים 007101 ו- 007202

התכנים: השאלון מאחד ומצרף באופן מודולרי שלוש יחידות לימוד, אשר ישוקללו בחלקים שווים לכל יחידה:

1 יח"ל: **היחידה "יחיד וחברה"**: הערכה בית-ספרית.

2 יח"ל: **נושאים לבחירה**: החקיקה, גרות וגיור, אני וסביבתי (יחידה מתוקשבת), מן המקורות על ארץ-ישראל, רשות הרבים, "פסח-מדור לדור", עם וארצו, תהליך חקר/מיזם, נושא בית-ספרי (באישור מפמ"ר).

ההערכה: יחידות 2-3 יוערכו אף הן **בהערכה פנימית/בית ספרית**, על-ידי המורה המלמד (או מורה אחר מצוות המורים לתורה שבעל-פה), בהתאם לדרכי הפעולה הבאות:

(1) **תכנון:** בחירת יחידות הלימוד וגופי התוכן (**בהיקף של כ- 16 סוגיות לכל יחידת לימוד**) ובניית **תהליך**

ההוראה- הלמידה- וההערכה. על פי עקרונותיה של מדיניות הלמידה המשמעותית, אנו ממליצים על גיבוש כלים ומחווניים בהתאם למשימות, לתכנים ולמימוניות שיושמו בכיתה במהלך השנה. שלב זה יתבצע **בשיתוף ותוך התייעצות עם מדריך/ה** מצוות המדריכים (להלן, סעיף 5).

(2) **אישור:** מילוי ושליחת טופס אישור מקוון- בסיוע המדריך/ה- תוך פירוט התכנים ודרכי ההערכה: <http://goo.gl/forms/YanCsMfAiT>

(3) **הערכה:** שימוש בתהליכי הערכה מעצבת, תוך שימת דגש על שונות ומגוון (מומלץ לשלב כלים דיגיטליים הן בתהליך ההוראה-למידה והן בדרכי ההערכה).

(4) **משוב ובקרה:** הצגת מדגם מתוצרי ההערכה, ניתוח התוצאות, מסקנות ותובנות (בשיתוף המדריכים).

(5) **דיווח:** ביה"ס ישקלל את כל מרכיבי ההערכה של שלוש היחידות וידווח **ציון אחד** לאגף הבחינות.²

¹ מתנ"ה תשע"ו, עמוד 37, יעד 7: "טיפוח זהות וערכי מורשת ייחודיים בתוך מרחב חיים משותף בחברה הישראלית על גווניה במדינה יהודית ודמוקרטית, ברוח מגילת העצמאות".

² דרכי הדיווח יפורסמו בהמשך.

- רמת הרחבה - שאלון 007-281 – בחינת בגרות חיצונית בכתב

שאלון זה יחליף את שאלון 007201.

התכנים: בית-הספר יבחר שניים מן הנושאים: משפט ויושר, דברים שבינו לבינה, הורים וילדים. תכנית ההלימה לשאלון החיצוני לשנת התשע"ו **זהה** לזו שהתפרסמה בשנה"ל התשע"ה. מפרט התכנים ורשימת הסוגיות המחייבת, באתר המפמ"ר:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Toshba/TochnitLimudim

בחינת הבגרות: החל ממועד קיץ התשע"ו תותאם הבחינה למדיניות הלמידה המשמעותית. **דגם בחינה – מצורף כנספח לחוזר זה.**

ג. חלופות בהערכה, מאגר משימות ומחווניים

אנו שוקדים על פיתוח מאגר משימות, חומרי למידה והצעות לחלופות בהערכה. מומלץ להתעדכן בקביעות ולשלב את המשימות והפעילויות באופנים שונים: במהלך השיעור, כשעורי בית, כמשימות קבוצתיות, כחלק מלמידת עמיתים, בדיונים בחברותא, בשעות פרטניות ועוד.

חומרים באתר המפמ"ר: http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Toshba/KartisBikur

חומרים ב"מדף הוירטואלי" של מט"ח: <http://www.tarbutil.cet.ac.il/toushba>

נשמח לקבל הצעות נוספות ולשתף ברעיונות ובידע את קהילת המורים כולה. משימות נבחרות יועלו לאתר (עם קרדיט למפתחים, בבחינת "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם").

2. תקצוב ותמיכה

משרד החינוך מקיים מספר מסלולים לתקצוב ולתגבור מקצועות היהדות בבתי"ס הממלכתיים:

א. שעות "השכלה כללית": צירוף ואיגום 60 שעות ה"השכלה הכללית" בכיתות י', ללימודי תורה שבעל-פה.

ב. שעות עידוד: ניתן להגיש בקשה לקבלת שעות עידוד להוראת תורה שבעל-פה (תקנת שעות עידוד במזכירות הפדגוגית) לכיתה י' וללימודי ההרחבה בכיתות י"א-י"ב **עד 24 בספטמבר**. התבחינים והטופס המקוון: http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Portal/tavchinim/Takanot/tavhinim.htm

ג. תקציב תגבור לימודי יהדות (תלמ"י): בתי-ספר על-יסודיים ממלכתיים, אשר חינוך לזהות יהודית-ישראלית נמצא אצלם בסדר עדיפות גבוה, מוזמנים להגיש בקשה לקבלת תקציב לתגבור לימודי יהדות.³

3. מעורבות חברתית-קהילתית

תכנית הלימודים בתורה שבעל-פה מקיימת זיקות עמוקות-רעיונית, תכנית וערכית - עם "התכנית החינוכית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית-קהילתית. ניתן להעמיק ולהעשיר את ההקשרים הללו, בבחינת "תלמוד שמביא לידי מעשה". זוהי הזדמנות פז לשילוב לימודי היהדות בחיי בית-הספר, לא רק כתחום-דעת, אלא כבסיס חינוכי, ערכי ומשמעותי השזור בחיי התלמידים, בית-הספר והקהילה.

הנכם מוזמנים להתייעץ ולהסתייע בצוות המדריכים.

³ התקציב מחולק מידי שנה על פי תבחינים, המפורסמים באתר האגף לארגון הלימודים:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/IrgunLimudim/KvotzotDyon/KvotzotDiyunChomesh.htm>

4. השתלמויות ופיתוח מקצועי

לתשומת לבכם: מורה האחראי על אחד ממרכיבי ציון הבגרות- לרבות הערכה בית-ספרית- נדרש להשתתף בהשתלמות מטעם הפיקוח על הוראת תורה שבעל-פה, בהיקף 30 שעות לפחות. להלן תכנית ההשתלמויות לשנה"ל התשע"ו:

- א. השתלמות ארצית "במבט רחב": 4 ימי עיון מרוכזים בחופשות בתי-הספר, במועדים הבאים:
- 6/10/2015- יום ג', כ"ג תשרי (אסרו חג סוכות)- פותחים שנה.
  - 9/12/2015- יום ד', כ"ז כסלו (חופשת חנוכה)- יום עיון משותף למקצועות היהדות באוני' העברית.
  - 18/4/2016- יום ב', י' ניסן (חופשת פסח)- יום העיון השנתי.
  - 26/5/2016- יום ה', י"ח אייר (ל"ג בעומר) – סיור לימודי.
- ב. השתלמות מקוונת – דרכים בהערכה חלופית (מט"ח)- החל מתאריך 9 בספטמבר.
<https://docs.google.com/document/d/1veFlwOdKZPA1pr0TjsaeANevL41Y7pQIn-DDfSiyhVM/edit?usp=sharing>
- ג. השתלמויות אזוריות במחוזות (פרטים יפורסמו בהמשך).

5. הדרכה

צוות המדריכים המסור עומד לרשותכם ולעזרתכם: בהבהרות לגבי תכנית הלימודים, בהעמקה ביחידות הלימוד, בגיבוש מערכי שיעור, בהעשרת ובגיוון דרכי ההוראה, בבניית בחינות ומחווונים. אל תהססו לפנות אלינו בכל התלבטות ובכל שאלה.

שם	תפקיד	טלפון
איציק רבי	מדריך ארצי מרכז, אחראי להובלת תהליכי חקר והערכה דיפרנציאלית	050-8828314
אפרת ליבוביץ	מדריכה ארצית, מרכזת חלופות בהערכה	054-5725571
מלי נסים	מדריכה ארצית	054-7748480
יאיר פויר	מדריך במחוז תל-אביב, מדריך תקשוב	054-3099654
יורם גלילי	מדריך במחוז הדרום (נגב)	052-6661735
אילנה פרץ	מדריכה במחוז הדרום (אשדוד)	052-4800965
איריס שפיגל-שפירא	מדריכה במחוז חיפה	054-4842937
שרית שבתאי-חמוי	מדריכה במחוז המרכז	050-4655065

אשמח להבהיר ולענות על כל פנייה בנוגע לתכנית הלימודים המתחדשת, חלופות בהערכה ומיזמים בית-ספריים.

בברכת שנת לימודים מהנה, משמעותית ומוצלחת,

יוספה משולם

מפמ"ר תורה שבעל-פה

העתקים:

דליה פניג, מ"מ יו"ר המזכירות הפדגוגית, מנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
 צילה מירון-אילן, מנהלת אגף מורשת
 ד"ר משה דקלו, מנהל אגף בכיר א'- בחינות
 דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי
 ד"ר מירי גוטליב, מנהלת אגף א' - התפתחות מקצועית של עובדי הוראה
 מנהלי מחוזות
 מדריכים לתורה בעל-פה

רח' פארן 7, ירושלים 91911 דוא"ל: yosefame@education.gov.il

02-5601036 פקס: 02-5601104, נייד: 050-6289254

נספח – דגם בחינת הבגרות החיצונית (השלמה ל- 5 יח"ל)

מבוסס על השאלון והנספחים של מועד קיץ תשע"ה

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים

מועד הבחינה: -----

מספר השאלון: **007-281**

נספחים: סוגיות א-ו

תורה שבעל-פה

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלוש יחידות:

יחידה ראשונה — "משפט ויושר"

יחידה שנייה — "דברים שבינו לבינה"

יחידה שלישית — "הורים וילדים"

בכל יחידה שני פרקים:

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה — 40 נקודות

פרק שני — שאלות קצרות — 10 נקודות

סה"כ — 50 נקודות ליחידה

עליך לענות על שאלות רק משת היחידות שלמדת. $100 = 50 \times 2$ נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה, אלא רשום את מספרה בלבד.

(2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתוב ולפיסוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).

רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

שים לב! מבין שלוש היחידות בשאלון זה עליך לענות רק על שאלות בשתי היחידות שלמדת, לפי ההוראות בכל יחידה.

יחידה ראשונה – "משפט ויושר" (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על השאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק

פרק ראשון- שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות א-ב שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה א: תלמוד בבלי, בבא מציעא, דף פ"ג, ע"א

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה א שבנספח, וענה על שש השאלות 1-6.

1. א. מה פירוש השם "בבא מציעא"? באיזה סדר מסדרי המשנה כלולה מסכת זו? (2 נקודות)
- ב. ציין שני סדרים נוספים, וכתוב במה עוסק אחד מהם. (3 נקודות)

2. "רבה בר בר חנן, תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא; שקל לגלימייהו".
הסבר בלשונך את המסופר בקטע זה. (6 נקודות)

3. "אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו".

א. מדוע הלכו הסבלים אל רב? (3 נקודות)

ב. מה הייתה ההוראה של רב לרבה בר בר חנן? (3 נקודות)

4. "אמר ליה דינא הכי [...] יהיב להו גלימייהו".

א. הסבר את הפליאה של רבה בר בר חנן הבאה לידי ביטוי בשאלתו "דינא הכי?". (3 נקודות)

ב. צטט והסבר את התשובה של רב על שאלה זו. (4 נקודות)

ג. האם אפשר לחייב כל אדם להתנהג לפי הדין של רב? נמק. (3 נקודות)

5. "אמרו ליה עניי אנן [...] וארחות צדיקים תשמור".

א. מה הייתה הדרישה הנוספת של הסבלים? (4 נקודות)

ב. מה הייתה הפסיקה של רב בעניין זה, ועל מה הוא ביסס את הפסיקה? (4 נקודות)

6. מיומנויות והבנה

לפניכם מקור המתייחס לסוגיה זו:

רב דייק מלשון הכתוב 'בדרך טובים', משמע שהטובים יש להם דרך אחרת שלא כשאר בני אדם, וכן אומר 'ואורחות צדיקים תשמור', משמע שהצדיקים יש להם אורחות אחרים, ...ומזה הוציא רב שתלמידי חכמים וצדיקי הדור מחויבים על פי דין תורה לעשות לפנים משורת הדין שאצלם לפנים משורת הדין, הוא דין גמור... (הרב פתחיה מנקין, נחלת אבות ב'ה בשם שו"ת עצי ברושים נג)

א. על פי פשט הפסוק בספר משלי – מה משמעות הביטוי "למען תלך בדרך טובים?" (1 נקודה)

ב. כיצד המקור הנ"ל מסביר את פסיקתו של רב? (2 נקודות)

ג. מי מחויב לנהוג לפנים משורת הדין- על פי פירוש זה? (2 נקודות)

סוגיה ב: משנה, כתובות, פרק י"ב, משניות א'-ב'; תלמוד בבלי, כתובות, דף ק"ג, ע"א

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ב שבנספח, וענה על שש השאלות 7-12.

משנה, כתובות, פרק י"ב, משניות א'-ב'

7. א. באיזה סדר מסדרי המשנה כלולה מסכת כתובות? במה סדר זה עוסק? (2 נקודות)

ב. ציין שני סדרים נוספים, וכתוב במה עוסק אחד מהם. (3 נקודות)

8. רות היא אלמנה, אם לבת. רות החליטה להינשא שוב, והתחתנה עם יהודה. לפי ההסכם שלהם, יפרנס יהודה

את הבת של רות שש שנים. כעבור שנתיים התגרשו רות ויהודה. רות נישאה לאמנון וסיכמה עמו שיפרנס את

בתה שלוש שנים. יהודה רצה לחלוק עם אמנון את תשלום דמי המזונות לבת, אולם רות סירבה להסדר זה.

לפי המשנה, מה יפסוק בית הדין במקרה זה? הוכח את תשובתך בציטוט מן המשנה. (5 נקודות)

תלמוד בבלי, כתובות, דף ק"ג, ע"א

9. "ההוא גברא דאוגר ליה [...] השתא הב לי אגרא".

א. מה שְׂכַר הַשׁוֹכֵר, ולשם מה שכר את הדבר? (3 נקודות)

ב. מה היה ההסכם בין השוכר לבין המשכיר? (4 נקודות)

ג. מדוע רצה המשכיר לשנות את ההסכם, ומה התכוון לדרוש בהסכם החדש? (4 נקודות)

10. "סבר רבינא למימר [...] טחון ואותיב".

א. לדעת רבינא, אפשר לשנות את ההסכם שבין השוכר למשכיר. הסבר את הטעם לדעה זו

של רבינא. (4 נקודות)

ב. מדוע התנגד רב עזירא לדעת רבינא? (4 נקודות)

11. "ולא אמרן אלא [...] כופין אותו על מידת סדום".

א. באיזה תנאי יהיה אפשר לשנות את ההסכם שבין השוכר למשכיר? (3 נקודות)

ב. לפניך ארבעה היגדים הנוגעים לביטוי "כופין אותו על מידת סדום".

עיין בארבעת ההיגדים, והעתק למחברתך את ההיגד המסביר במדויק ביטוי זה. (3 נקודות)

— בית הדין יכול לכפות על אדם שהשכיר את רכושו לחברו למכור לחבר זה את הריחיים והחמור

שלו ולקבל ממנו את התוצרת — בתנאי ששום צד בעסקה לא ייזק מכך.

— בית הדין יכול לכפות על אדם לנהוג כלפי חברו בדרך מוסרית יותר מן הנדרש לפי החוק — בתנאי

שלאדם לא ייגרם נזק מכך, ולחברו תהיה תועלת מכך.

— אנשי סדום קבעו כי בעירם יש לנהוג ברשעות כדי שדרגת המוסר והיושר בעיר תהיה נמוכה.

— בית הדין של סדום כפה על אנשי העיר לנהוג בדיוק על פי החוק בעסקות השכרה ומכירה של

נכסים.

.../המשך השאלות על סוגיה זו בעמוד הבא/

12. מיומנויות והבנה

- קראו את פסיקתו של רמב"ם (משנה תורה, הלכות אישות פרק כג הלכה יח) :
נישאת הבת בתוך זמן זה, הבעל חייב במזונותיה; ובעלי אִימה שניהם, כל אחד מהן נותן לה דמי מזונות .
א. תאר בלשונך את המקרה אליו מתייחס רמב"ם. (2 נקודות)
ב. מהו הדין במקרה זה? (3 נקודות)

פרק שני - שאלות קצרות מהיחידה "משפט ויושר" (10 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 13-14.

13. "המצניע את הקוץ ואת הזוכית... חייב בנזקן". (תלמוד בבלי, בבא קמא, דף ל', ע"א)
א. כיצד היה מקובל לסלק קוצים מרשות היחיד, וכיצד סילקו החסידים הראשונים קוצים מרשותם? (6 נקודות)
ב. הסוגיה מתארת את דרכם של האמוראים רב ששת ורבא לסלק קוצים. ציין אחת מן הדרכים, וכתוב אם דרך זו ראויה גם בימינו. נמק. (4 נקודות)
14. שחר לווה כסף מיעל. בסופה של שנת השמיטה נזכר שחר שעדיין לא החזיר לה את חובו.
א. כיצד שחר צריך לנהוג — על פי התורה, וכיצד עליו לנהוג — על פי חכמים? (6 נקודות)
ב. כיצד יעל צריכה לנהוג אם יבקש שחר להחזיר לה את החוב? (4 נקודות)

יחידה שנייה — "דברים שבינו לבניה" (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על שאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות ג-ד שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה ג: תלמוד בבלי, כתובות, דף נ"ב ע"ב

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ג שבנספח, וענה על שש השאלות 15-20.

15. א. מה שם הפרק שבו סוגיה זו? (2 נקודות)
ב. בסוגיה נזכרים החכמים רבן שמעון בן גמליאל ורבי יוחנן. מי משני החכמים הוא תנא? נמק. (3 נקודות)

16. לפניך ציטוט ממשנה העוסקת אף היא בחובת הבעל לדאוג לרפואת אשתו. עיין בציטוט, וענה על השאלה שאחריו.
"לקתה — חייב לרפאותה. אמר: הרי גטה וכתובתה, תרפא את עצמה — רשאי" (משנה, כתובות, פרק ד', משנה ט')
נילי ואוהד נשואים. נילי חלתה במחלה כרונית קשה. היא זקוקה לתרופות יקרות, מכשור רפואי וטיפולים ממושכים יקרים מאוד.
על פי משנה זו, כיצד אוהד יכול לנהוג במצב זה? כתוב את שתי האפשרויות. (6 נקודות)
17. "תנו רבנן: אלמנה ניזונת מנכסי יתומין [...] שאין לה קצבה הרי היא כמזונות".
א. הסבר שניים מן ההבדלים בין הלכה זו ובין המשנה המצוטטת בשאלה 14. (6 נקודות)
ב. לפי רש"י, הסבר מדוע "צריכה רפואה הרי היא כמזונות". (2 נקודות)
18. "אמר רבי יוחנן: עשו הקזת דם בארץ-ישראל כרפואה שאין לה קצבה".
האם אלמנה שנדרש לה טיפול בהקזת דם יכולה לדרוש מיורשי המת שישלמו בעבור טיפול זה? נמק. (4 נקודות)
19. "קריביה דרבי יוחנן [...] אדם חשוב שאני".
א. מדוע באו קרוביו של רבי יוחנן לבקש את עצתו? (4 נקודות)
ב. מה יעץ רבי יוחנן לקרוביו, ומדוע? (4 נקודות)
ג. מדוע רבי יוחנן חזר בו מעצתו? (4 נקודות)
20. מיומנויות והבנה
המשנה שלפניך עוסקת בזכויותיה של האלמנה:
"את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי, כל ימי מגד אלמנותיך בביתי- חייב, שהוא תנאי בית דין.
כך היו אנשי ירושלים כותבין. אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים.
אנשי יהודה היו כותבין: עד שירצו היורשים לתן ליקך כתובתיך.
לפיכך אם רצו היורשין, נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה". (משנה, מסכת כתובות פרק ד' משנה י"ב)
א. מהן זכויות האלמנה על פי מנהג אנשי ירושלים והגליל? (1 נקודות)
ב. כיצד הגבילו אנשי יהודה את זכויות האלמנה? (1 נקודות)
ג. הסבר את הדברים הבאים:
"אנשי גליל חסו על כבודן ולא חסו על ממונן [כספם], אנשי יהודה חסו על ממונן ולא חסו על כבודן"
(תלמוד ירושלמי, כתובות, פרק ד') - (3 נקודות)

סוגיה ד: תלמוד בבלי, יבמות, דף ס"ג, ע"א-ע"ב

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ד שבנספח, וענה על שש השאלות 21-26.

21. א. מה שם הפרק שבו סוגיה זו? (2 נקודות)
ב. ציין שנ פרשנים של התלמוד הבבלי. (3 נקודות)
22. "רבי חייא הוה קא מצערא לי דביתהו [...] ומצילות אותנו מן החטא".
א. מה נהג רבי חייא לעשות למען אשתו? (3 נקודות)
ב. מהו ההסבר של רבי חייא למנהג שלו? היעזר ברש"י, ד"ה "מן החטא". (3 נקודות)
23. "מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה [...] ועבורי מיעברא במלה".
א. הסבר את הסתירה שבדברי רב יהודה. בתשובתך צטט את הפסוקים שהזכיר רב יהודה. (5 נקודות)
ב. לפי הגמרא, הסבר את יישוב הסתירה. (4 נקודות)
24. "היכי דמי אישה רעה? [...] ומהדרא ליה גבא".
א. הסבר את השאלה. (2 נקודות)
ב. מהי התשובה של אביו על שאלה זו, ומהי התשובה של רבא? (4 נקודות)
ג. האם יש סתירה בין שתי התשובות? נמק. (3 נקודות)
25. "במערבא כי נסיב אינש איתתא [...] מר ממוות את האשה".
א. הסבר את השאלה שנהגו לשאול, ואת הסתירה בין הפסוקים ששאלה זו מתבססת עליהם. (4 נקודות)
ב. באיזו ארץ היה נהוג לשאול שאלה זו? (2 נקודות)

26. מיומנויות והבנה

קרא את המקור שלפניך וענה על השאלות:

מעשה בכנו של ר' עקיבא שנשא אשה. מה עשה? פיון שנכנסה עמו לחדר, היה עומד כל הלילה והיה קורא בתורה ושונה בהגדות. אמר לה: קחי גר והאיורי לי. לקחה לו גר... וכל הלילה עמדה והאירה לו עד שבא הבוקר. בפקר קרב אצלו ר' עקיבא ואמר לו: בני, "מצא" או "מוצא"? אמר לו "מצא". (מתורגם, על פי מדרש תהלים (בובר) מזמור נט פסוק ג')

- א. על פי מקור זה - מדוע ענה הבן "מצא"? (2 נקודות)
ב. מהם היו ציפיותיו של בנו של רבי עקיבא, לעומת ציפיותיו של רבי חייא בסוגייה שבנספח? (3 נקודות)

פרק שני — שאלות קצרות מהיחידה "דברים שבינו לבניה" (10 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 27-28.

27. אורן ושירה נישאו. אורן רצה להפקיד את סכום הכסף שצוין בכתובה של שירה בידי אביה.
- א. הסבר את המצב שעלול להיווצר עקב הפקדת הכסף בידי אביה של שירה. (5 נקודות)
- ב. הסבר את התקנה שתיקן שמעון בן שטח כדי למנוע מצב זה. (5 נקודות)
28. "ומבשרך לא תתעלם" רבי יעקב אמר בשם רבי אלעזר: זו גרושתו". (ויקרא רבה, פרשה ל"ד, פסקה י"ד)
- א. לדעתך, מדוע המליץ רבי אלעזר בן עזריה לרבי יוסי הגלילי לגרש את אשתו? (4 נקודות)
- ב. מה עשה רבי יוסי הגלילי כאשר ראה את גרושתו ובעלה מתבזים ברחוב, ומדוע נהג כך? (6 נקודות)

יחידה שלישית — "הורים וילדים" (50 נקודות)

ביחידה זו יש לענות על שאלות בפרק הראשון ובפרק השני, לפי ההוראות בכל פרק

פרק ראשון — שאלות על סוגיה נתונה (40 נקודות)

בחר באחת מן הסוגיות ה-1 שבנספח, וענה על שש השאלות הנוגעות לסוגיה שבחרת.

סוגיה ה: משנה, סנהדרין, פרק ח', משניות א'-ה'

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ה שבנספח, וענה על שש השאלות 29-34.

29. משנה א'
- א. ממתני בן יכול להיחשב "סורר ומורה"? כתוב בלשונך. (2 נקודות)
- ב. ציין את שתי ההלכות שלמדו החכמים מן הפסוק "כי יהיה לאיש בן". (2 נקודות)
30. משנה ב'
- א. על פי משנה ב', כתוב את פירוש המילים "זולל" ו"סובא". (3 נקודות)
- ב. ציין שלושה מקרים שבהם בן אינו נעשה "סורר ומורה", אף על פי שזלל וסבא. הסבר אחת מן המקרים שציינת. (5 נקודות)
31. משנה ג'
- א. מי הם הצדדים שחלקו זה על זה במשנה ג'? (3 נקודות)
- ב. "אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים". הסבר. (3 נקודות)

32. משנה ד'
א. בן אינו נעשה "סורר ומורה" אם מתקיימים בהוריו כמה תנאים. ציין חמישה מן התנאים האלה. (5 נקודות)
ב. בחר באחד מן התנאים שצינת בסעיף א, והסבר כיצד הוא נלמד מן הפסוק. (3 נקודות)

33. משנה ה'.
א. "בן סורר ומורה נדון על שם סופו".
הסבר ונמק, על פי המשנה. (6 נקודות)
ב. באיזו שפה כתובה המשנה, ומי ערך אותה? (3 נקודות)

34. מיומנויות והבנה

קרא את המקור שלפניך וענה על השאלות:

לעולם הווי מייסר את בנך יותר מדי והלקה אותו. ואם תראה שלא יועיל בו הלקאה עזוב אותו, ואם הוא רודף אותך הוצא אותו לסקלו. ואם אין אתה יכול לעשותו אלא בן סורר ומורה זרוק אותו לנהר ופרנס את הדגים-דברי עוזיאל בנו של בן סירא. אבל יוסף בן עוזיאל אומר: וכי אפשר לו לאדם להרוג את בנו? אלא כיצד יעשה מי שיש לו בן שאינו הגון? יעזוב אותו, ואם ראהו שנפל לבור לא יוציאנו אלא יטביע, ואחר כך יבכנו ויתאבל עליו... (אוצר המדרשים (אייזנשטיין) אלפא ביתא דבן סירא עמודים 35-36)

- א. במקור זה מוצגות שתי עמדות לגבי "בן סורר ומורה". במה הן שונות? (3 נקודות)
ב. איזו עמדה מקובלת עליך? נמק! (2 נקודות)

סוגיה ו: תלמוד בבלי, קידושין, דף ל"א, ע"ב

אם בחרת בסוגיה זו, עיין בסוגיה ו שבנספח, וענה על שש השאלות 35-40.

35. א. באיזו שפה כתובה המשנה, ומי ערך אותה? (3 נקודות)
ב. בסוגיה נזכרים החכמים רב אסי ורבי יוחנן. האם הם תנאים או אמוראים? נמק. (2 נקודות)

36. "רב אסי הוה ליה ההיא אימא זקנה [...] שבקה ואזל לארעא דישראל".
א. מה הן הבקשות שביקשה אמו של רב אסי מבנה. (3 נקודות)
ב. לדעתך, מדוע לא נענה רב אסי לבקשה האחרונה של אמו? (4 נקודות)

37. "אתא לקמיה רבי יוחנן [...] איני יודע".
א. מהי השאלה הראשונה ששאל רב אסי את רבי יוחנן? הסבר את התשובה של רבי יוחנן. (4 נקודות)
ב. מהי השאלה השנייה ששאל רב אסי את רבי יוחנן? הסבר את התשובה של רבי יוחנן. (4 נקודות)

38. "אמר ליה אסי נתרצית לצאת [...] לא הוה מברך לך".

- א. מדוע הלך רב אסי לרבי אלעזר? (3 נקודות)
ב. הסבר את התשובה של רבי אלעזר. (4 נקודות)

39. "אדהכי והכי שמע לארונה דקאתי. אמר: אי ידעי — לא נפקי".

- א. מה הייתה הכוונה של רב אסי בדבריו "אי ידעי לא נפקי"? (4 נקודות)
ב. הסיפור מעורר דילמה בין שני ערכים. מה הם שני הערכים? לדעתך, האם ערך אחד גובר על האחר?
נמק על פי הסיפור. (4 נקודות)

40. מיומנויות והבנה

מי שנטרפה דעת אביו או אמו – משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם, עד שירוחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמוד, מפני שנשתגעו ביותר – ילך לו ויניחם, ויצווה לאחרים לנהגם כראוי. (רבי יוסף קארו, שלחן ערוך, יורה דעה, סימן רמ י)
אילו הכיר רב אסי את ההלכה הנ"ל- כיצד היה נוהג? הסבר! (5 נקודות)

פרק שני — שאלות קצרות מהיחידה "הורים וילדים" (10 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 41-42.

41. "מכאן אומר בן עזאי: חייב אדם ללמד את בתו תורה, שאם תשתה — תדע שהזכות תולה לה.

רבי אליעזר אומר: כל המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות". (משנה, סוטה, פרק ג', משנה ד')

- א. מהו נשא המחלוקת? (4 נקודות)
ב. כתוב את שתי הדעות במחלוקת, ואת הנימוק לכל אחת מהן. (6 נקודות)

42. א. מהי תקנת אושא בנוגע למזונות ילדים? (4 נקודות)

ב. הצג אחד מן המקרים שהגמרא מביאה, המלמדים כי התקנה לא יושמה. (6 נקודות)

בהצלחה!